

**Львівський інститут
Приватного акціонерного товариства
«Вищий навчальний заклад
«Міжрегіональна Академія управління персоналом»**

ІСТОРИЯ ТА КУЛЬТУРА УКРАЇНИ

**Методичні вказівки з проведення семінарських занять
для студентів денної та заочної форми навчання першого
(бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності 081 «Право»**

Львів 2024

Історія та культура України. Методичні вказівки з проведення семінарських занять для студентів денної та заочної форми навчання першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 081 «Право» / Укл. М. М. Керасюк. Львів : ПрАТ «ВНЗ «МАУП», 2024. 40 с.

Розробили:

Керасюк М. М.,

к. і. н., доц.,

доцент кафедри права

Розглянуто і схвалено
на засіданні кафедри права

Протокол № ___ від _____

Зав. кафедри _____

К. ю.н., доц. Яворська В. Г.

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Мета вивчення дисципліни

Вивчення дисципліни «Історія та культура України» передбачає надання здобувачам вищої освіти необхідних теоретичних знань для поглибленого засвоєння навчального матеріалу з важливих питань національного та етно-культурного розвитку України.

Цей курс сприяє цілісному розумінню національної історії та культури як соціально-історичного явища; навчить використовувати понятійно-категоріальний апарат історичної науки та новітній методологічний інструментарій для всестороннього аналізу історичних подій; сформує розуміння справжньої сутності й характеру всесвітніх історичних процесів та їх різнобічного впливу на становлення України як самостійної, суверенної держави; дозволить виробити у студентів навички системного бачення закономірностей та особливостей розвитку України в контексті загальносвітових цивілізаційних процесів; сприяє формуванню знань про українську культуру як універсальну форму буття, самовираження творчості народу, як сфери матеріальної, духовної, ціннісної, комунікативної організації суспільства, що впливає на поведінку, мислення, почуття людини, різних верств населення і нації в цілому; виробить вміння оцінювати, аналізувати та систематизувати різні за характером походження історичні джерела, документальні матеріали, усні повідомлення тощо; надасть можливість брати участь у дискусіях на суспільно-політичні, економічні та культурно-цивілізаційні теми; сприяє виробленню стійкої та переконливої громадянської позиції; навчить застосовувати набуті теоретичні історичні знання для прогнозування тенденцій світового розвитку й України.

Мета курсу – надати здобувачам освіти необхідні теоретичні знання й практичні навички для усвідомленого розуміння процесу історичного та культурного розвитку України в контексті світових цивілізаційних перетворень, формування активної соціальної та громадянської позиції, почуття власної гідності й поваги до інших

Завдання вивчення дисципліни

Вивчаючи курс «Історія та культура України» студенти повинні вміти:

- порівнювати, аналізувати, узагальнювати і критично оцінювати історичні факти та діяльність осіб;
- оцінювати події та діяльність людей в історичному процесі з позиції загальнолюдських цінностей;
- співставляти історичні події, процеси з періодами (епохами);
- розрізняти тенденційно подану інформацію;
- орієнтуватись у науковій періодизації історії України;

- вміти самостійно добувати історичну інформацію за темою, працювати з першоджерелами, літературою;
- аргументовано на основі історичних фактів відстоювати власні погляди на ту чи іншу проблему;
- самостійно складати конспект, тези, готувати реферат, відповідь на конференцію, семінарське заняття;
- вміти дискутувати, писати наукові студентські роботи.

Вивчаючи курс «Історія та культура України» студенти повинні знати:

- сутність основних проблем історії та сучасного буття народу України;
- основні закони та етапи розвитку людської спільності;
- витоки української нації та її місце в загальнолюдських процесах;
- суспільно-економічні, політичні та культурні процеси історичного розвитку українського народу;
- історичні події;
- зародження та розвиток української державності;
- процеси розбудови сучасної незалежної української держави;
- діяльність історичних осіб і політичних партій.

Структура дисципліни

Курс «Історія та культура України» формує історичне мислення, науковий світогляд; набуття навичок науково-історичного аналізу; виявляє логіку та об'єктивні закономірності історичного процесу; виховує високий рівень культури, громадянської відповідальності, національної гідності, патріотизму.

Практичні (семінарські) заняття проводяться з основних найважливіших тем і мають на меті поглиблення теоретичних знань студентів.

Самостійна робота планується як форма навчання, що має на меті надати допомогу у вивченні запропонованої літератури, у пошуку відповідей на проблемні питання курсу.

Формами та засобами контролю вивчення навчальної дисципліни є:

- усне опитування на практичних (семінарських) заняттях;
- виступ на практичних (семінарських) заняттях (із рефератом, доповіддю, у дискусії тощо);
- письмова контрольна робота;
- іспит.

ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1- 2

Початки формування державності на українських землях. Стародавня культура України

Історія як наука. Предмет і завдання курсу «Історія і культура України», його місце в системі вищих навчальних закладах. Місце історії України в європейській і світовій історії. Періодизація історії та культури України. Концепції розвитку історії України в українській та зарубіжній історіографії. Характеристика основних джерел, літератури з історії та культури України і методи роботи над ними під час вивчення курсу. Культурогенез на українських землях. Трипільська культура. Місце скотарсько-степових племен у формуванні матеріальної і духовної культури на українських землях. Анти. Розселення стародавніх східних слов'ян. Розвиток землеробства, скотарства, ремесла, торгівлі, розпад первіснообщинного ладу у східних слов'ян. Формування українського етносу

Тема 3-4.

Середньовічна Україна.

Історичні та культурні реалії в Україні у II пол. XIV-I пол. XVII ст.

Сучасні теорії формування феодальної держави Україна-Русь. Соціально-економічний і політичний лад Історичне значення прийняття християнства. Зовнішня політика Київської Русі України. Надбання духовної культури. Мова. Освіта і писемність. Література, літописання. Мистецтво. Фрески і мозаїка. Художні ремесла. Музика. Перші згадки етнопоніму – Україна. Походження національної символіки. Причини роздробленості Київської Русі-України. Феодальні уособиці. Князівства середнього Подніпров'я: Київське, Чернігово-Сіверське, Переяславське. Їх політичний лад і культура. Економічне і політичне зміцнення Галицького, Волинського князівств. Утворення Галицько-Волинської держави. Внутрішня і зовнішня політика Романа Мстиславича і Данила Галицького Руське королівство та його внесок в оборону європейської цивілізації. Мистецтво. Літописання. Історичне значення середньовічних українських державних утворень. Причини ослаблення українських князівств. Литовсько-Руське князівство – феодальна, політична литовсько-українсько-білоруська держава з елементами федеративного устрою і певною автономією українських та білоруських земель. Становище руської мови і православної релігії. Кревська унія (1385 р.), посилення влади литовських феодалів Зміни геополітичної ситуації на переломі XIV-XV ст. і проблема державності України: утворення Кримського ханства, посилення турецько-татарської агресії, захоплення Чернігово-Сіверщини Московським князівством. Остаточна ліквідація залишків української державності. Загарбання Польщею Західного Поділля. Боротьба проти литовських і польських феодалів. Люблінська Унія 1569 року. Формування і вихід на історичну арену українського козацтва. Перші провідники козацтва. Заснування Запорізької Січі. Зростання чисельності та авторитету козацтва і перетворення його у провідну верству українського населення Культура українського Ренесансу. Українське Передвідродження та його представники:

Ю.Дрогобич, Павло Русин, Ст. Оріховський та ін. Провідні центри ренесансної культури України: Літературно-видавнича діяльність Острозького культурно-освітнього центру. Передумови та наслідки Берестейської унії. Діяльність Львівського Ставропігійського братства, заснування шкіл, поширення книгодрукування, Іван Федоров. Відродження освітнього та духовного життя в Києві, заснування Київського Богоявленського братства та школи (1615), друкарні Києво-Печерської лаври (1617), Києво-Могилянської колегії (1632). Реформаторська діяльність митрополита Петра Могили у церковній та освітній сферах. Українське ренесансне мистецтво : специфіка впровадження нових ренесансних форм у кожному з окремих видів мистецтв, поєднання західноєвропейських впливів з національними традиціями; – найвидатніші досягнення в оборонній, культовій та житловій архітектурі; розвиток орнаментальної пластики, скульптурного різьблення, епітафійного портрету; іконопис, портретний та історичний жанри, гравюра, мистецтво друкованої книги. Внесок українських ренесансних митців у загальноєвропейську культурну спадщину

Тема 5-6.

Козацько-гетьманська доба: особливості державного будівництва та культурного розвитку

Посилення кріпосницького гніту в 1639-1648 рр. Національно-визвольна війна 1648 -1656 рр. Антифеодальний і національно-визвольний характер війни. Русійні сили: козацтво, селянство, міщанство, козацька старшина і українська православна шляхта. Початок війни. Розгром польсько-шляхетних військ в урочищі Жовті Води. Перемога під Корсунем, під Пилявцями. Облога Львова і Замостя. Зборівський договір 1649 р. Відродження української держави «Військо Запорозьке» Територія держави, полково- сотенний устрій, організація центральної та місцевої влади. Військова кампанія 1651-1656 рр. Зовнішньополітична діяльність козацько-гетьманської держави. Білоцерківський мир (1651 р.). Переяславська Рада 1654 р. Українсько-московський договір 1654 р. Україно-московська військова кампанія 1655-1656 рр. Віленське перемир'я. Політичне становище України після смерті Б.Хмельницького. І.Виговський. Гадяцький трактат. Боротьба з Москвою. Битва під Конотопом. Ю. Хмельницький. Переяславська угода 1659 р. Руїна козацько-гетьманської держави. Боротьба за владу в Україні у 60-80 рр. XVII ст. Договори з Москвою, їх суть. Андрусівський мир 1667 р. Закріплення поділу України. П. Дорошенко і союз з Туреччиною. І.Самойлович. «Вічний мир» 1686 р. Особливості адміністративно-територіального та військового устрою Гетьманщини в складі Московської держави. Соціальне становище українського суспільства в XVII-XVIII ст. Політичне становище Правобережної України та західноукраїнських земель у II пол. XVII-XVIII ст. Посилення польсько-шляхетського гноблення. Правобережні козацькі полки. Прутський договір 1711 р. Відновлення влади шляхетської Польщі на Правобережжі і ліквідація козацького устрою. Антифеодальні виступи селян і козаків XVIII ст. Визвольне повстання 1702-1704 рр. на Правобережній Україні. С.Палій. Початок гайдамацького руху. Антифеодальні виступи 1734 і 1750 рр. Коліївщина 1768 р. М. Залізняк. І. Гонта. Посилення руху опришків в західноукраїнських землях. О. Довбуш. Культура Козацької доби. Формування української національної культури. Політична культура і політико-правова свідомість. Козацька демократія і право. Внесок у розвиток української культури

гетьманів Петра Сагайдачного, Богдана Хмельницького, Івана Мазепи. Розвиток освіти і науки. Становлення вищої школи в Україні. Діяльність Києво-Могилянської академії. Українська наукова еліта. Книгодрукування і книгорозповсюдження. Сіль бароко в архітектурі та малярстві. Сакральне, світське та фортифікаційне будівництво доби бароко. Портрети та портретні ікони. Українська гравюра XVII-XVIII ст. Література. Музика. Театр. Традиційно-побутова культура Західноукраїнське (єзуїтське) бароко: специфіка розвитку української культури в Речі Посполитій. Становище української освіти і культури. Львівський університет. Розвиток архітектури і мистецтва

ТЕМА 7. **Національно-культурне відродження в Україні наприкінці** **XVIII - XIX ст.**

Ідея української державності в суспільно-політичному та культурному житті України к. XVIII-поч. XIX ст. Соціально-політичне, економічне становище українських земель в Російській та Австрійських імперіях. Участь українців у наполеонівських війнах 1812-1815 р.р. Розвиток капіталістичних відносин і криза феодальної системи господарювання. Причини та періодизація другого національно-культурного. Відродження в Україні; особливості розвитку культури України в умовах перебування її у складі Російської імперії. Діяльність Харківського університету (1805), розвиток етнографії, мовознавства, видавнича діяльність. Український романтизм. Заснування Київського університету (1834); діяльність Кирило-Мефодіївського товариства, його провідні діячі: М. Костомаров, П. Куліш, Т. Шевченко, М. Гулак та ін. «Закон Божий. Книга буття українського народу». Т. Г. Шевченко основоположник методу критичного реалізму в українській літературі та образотворчому мистецтві, його роль у розвитку української культури. Вихід у світ часопису «Основа». Розвиток культурно-національного руху на Наддніпрянській Україні. «Хлопомани». В. Антонович. Громадівський рух в Україні, їх видавнича діяльність в 60-70-х рр. XIX ст. Творчий внесок у розвиток національної культури В. Антоновича, М. Драгоманова, П. Чубинського, П. Житецького та ін. Становлення української класичної культури: національного професійного театру та музики, творчість видатних драматургів та акторів: І. Карпенка-Карого, М. Кропивницького, М. Садовського, М. Заньковецької, композиторів С. Гулака-Артемівського, М. Лисенка, М. Вербицького та ін. Становлення Західноукраїнські землі у складі Австрійської імперії. Відродження національно-культурного руху в Галичині в 20-40-х роках XIX ст. – Руська Трійця, альманах – Русалка Дністровая; Вплив революції «Весна народів» на активізацію культурного життя в Західній Україні, утворення Головної Руської Ради та її вимоги національно-культурної автономії, «Галицько-Руська Матиця», з'їзд діячів української культури «Собор руських учених». Пожвавлення культурних зв'язків між Галичиною та Наддніпрянською Україною: діяльність товариства – Просвіта (1868), Товариства ім. Т. Г. Шевченка (1873), розвиток науки, літератури, мистецтва. Вплив європейської культури на літературу, архітектуру та образотворче мистецтво

Тема 8-10. **Відродження Української держави поч. XX ст.**

Український модернізм. Україна в добу тоталітаризму

Особливості соціально-політичного становища українських земель на початок ХХ ст. Українське питання напередодні Першої світової війни. Причини, характер і особливості Лютневої буржуазно-демократичної революції в Російській імперії та її вплив на Україні. Утворення Центральної Ради, її внутрішня та зовнішня політика. Боротьба з російський Тимчасовим буржуазним урядом. Проголошення УНР. Боротьба більшовиків проти української держави. Чотири Універсали Центральної Ради. Діяльність М.С.Грушевського та В.К.Винниченка. Причини невдач та історичне значення Центральної Ради. Державний переворот і встановлення гетьманського режиму в Україні. Внутрішня і зовнішня політика П.Скоропадського. Причини краху Гетьманату. Директорії. Внутрішня і зовнішня політика УНР на чолі з В.Винниченком та С.Петлюрою. Боротьба проти більшовицького режиму в Україні. Проголошення Західноукраїнської Народної Республіки (ЗУНР). Внутрішня і зовнішня політика урядів К.Левицького та С.Голубовича. Взаємовідносини між політичними лідерами УНР та ЗУНР. Акт Злуки 22 січня 1919 року. Причини краху союзу між УНР та ЗУНР. Директорія та її діяльність по збереженню української державності. Варшавський мирний договір (04.1919 р.). Україна в зовнішній політиці європейських країн після I Світової війни. Паризький мирний договір 1918-1919 рр. «Чотирнадцять пунктів Вільсона». Ризький мир (03.1921 р.).

Становлення українського модерну та його особливості. Освіта та наука в роки національної революції 1917-1921 рр. Літературний модерн: «Молода муза», «Українська хата». від М.Вороного до О.Олеся. Модерний український театр. Л.Курбас, Г.Юра та ін. Кіно. Модерн в українському малярстві та архітектурі. Пошуки національного стилю в малярстві та архітектурі. Українська академія мистецтв. Творчість, Г.Нарбута, М.Бойчука, Ю.Жука, Ф. і В. Кричевських. Українські землі в міжвоєнний період (1919-1939 рр.). Становлення більшовицької влади на українських землях. Проголошення УСРР. Державне і господарське будівництво України в умовах громадянської війни. Прийняття Конституції УСРР (березень 1919 р.). Політика – військового комунізму в Україні. Голод 1921-1923 рр. «Нова економічна політика» більшовиків в Україні. Проблеми національно-державного будівництва. Утворення СРСР. Україна у більшовицьких планах побудови «соціалістичного суспільства». Сталінський план індустріалізації, колективізації, культурної революції. Командно- адміністративний метод господарювання. Масові репресії 30-х років Колективізація та адміністративно-командні методи колективізації сільського господарства в Україні. Розкуркулення. Депортація селян України. Голод 1932-1933 рр. Трагічні наслідки голодомору на Україні. Суспільно-політичні та історичні передумови формування культури України 20-30-рр. ХХ ст., успіхи та прорахунки українізації. Сталінський – соцреалізм і наступ на українську культуру. Особливості розвитку культури України кінця 30-х р. Репресії проти української інтелігенції. Представники – розстріляного відродження та їх роль у формуванні національної свідомості українців. Соціально-економічне та національно-політичне становище Західної України під владою Польщі, Румунії та Чехословаччини в 20-30 рр. Діяльність національно-патріотичних організацій Західної України. «Інтегральний націоналізм» Д. Донцова. Створення УВО під керівництвом Є. Коновальця. діяльність ОУН. Відкриття у Празі

Українського Вільного Університету. Молодіжні організації – Сокіл, Луг, Пласт. Діяльність греко-католицької церкви на чолі з митрополитом А. Шептицьким. Україна в роки Другої світової війни (1939-1945 рр.) Пакт від 23 серпня 1939 р. між СРСР і Німеччиною. Напад Німеччини на Польщу – початок II-ї Світової війни. Анексія Радянським Союзом Західної України Розчленування Західної України між Німеччиною, СРСР і Угорщиною. Соціально-економічні перетворення на західноукраїнських землях. Встановлення тоталітарного режиму. . Напад фашистської Німеччини на СРСР. Причини та характер війни. Окупація України. Фашистський терор проти мирного населення. Боротьба українського народу проти фашистських і радянських окупантів. Формування загонів УПА. Стратегія і тактика ОУН- УПА. Платформа Української головної визвольної Ради (УГВР). Корінний перелом у ході війни. Вигнання радянськими військами фашистських загарбників з території України. Внесок українського народу у боротьбу проти фашизму і завершенні Другої світової війни. Україна в 40-80- х роках ХХ ст. Суспільно-політичні зміни в УРСР у повоєнний період. Особливості відбудови народного господарства УРСР. Трудовий героїзм українського народу. Причини голоду 1946-1947 рр. Складність суспільно-політичних процесів на західноукраїнських землях. Операція «Вісла», Львівський церковний собор 1946 р. Наступ тоталітарної ідеології у 40-50-і роки. «Жданівщина». Початок лібералізації суспільного життя в Україні в середині 50-60-х рр. ХХ ст. Хрущовська – відлига (1953-1964). Пробудження національно-духовного життя в Україні. Шістдесятники: поети В. Симоненко, Л. Костенко, І. Драч, М. Вінграновський, В. Стус, художники А. Горська, О. Заливаха, журналіст В. Чорновіл, історик В. Мороз, мистецтвознавець Б. Горинь, психолог М. Горинь та ін. Духовний опір тоталітаризму та пригніченню національної культури. Розправа з шістдесятництвом. Новітня русифікація 70-80-х ХХ ст. Теорія злиття націй та її втілення в СРСР. Освіта, література, театр, кінематограф, ЗМІ за умов русифікації української культури. Розгортання правозахисного руху в Україні. Антиукраїнська діяльність командно- адміністративної системи радянської влади. Фальсифікація історичного минулого України. Загально-політична, економічна і духовна криза в радянському суспільстві. Курс на перебудову.

ТЕМА 11-13

Національно - державне відродження України кін. ХХ-поч. ХХІст. Особливості культури ХХІ ст. Тенденції розвитку

Перші прояви демократизації суспільного життя в Україні у другій половині 80-х рр . ХХ ст. Труднощі перебудовчих процесів в економічному і політичному житті України. «Народний рух України за перебудову»(1989). Формування нових політичних партій. Відродження національно-церковного життя. Рух за відродження національної символіки України. Прийняття «Закону про мови в УРСР». Прийняття Декларації про державний суверенітет України (1990). Криза економічного, національного і політичного життя в СРСР. Державний переворот ГКНС 19- 20

серпня 1991 р. Прийняття Акту про державну незалежність України(24.08.1991) Всеукраїнський референдум 01.12.1991 року. Обрання Президентом України Л.М.Кравчука. Україна в умовах незалежності. Розбудова держави, суспільно-політична та економічна ситуація у перехідний період. Конституції України 28.06.1996 року. Основні права, свободи та обов'язки громадян. Зовнішньополітична доктрина України 1993 р. Відкритість, миролюбність, позаблоковий статус, відмова від ядерної зброї. Будапештський меморандум 1994 р. Україна і ООН. Україна і НАТО. Українсько-російські відносини та їх суперечності, Договір про дружбу та співробітництво між Україною та РФ (1997 р.) та його ратифікація. Процес інтеграції України в європейський політичний, правовий, військовий та економічний простір. ОБСЄ (1992 р.), Рада Європи (1995 р.), Центральноєвропейська ініціатива (1996 р.), Рада євроатлантичного партнерства (1997 р.), Європейське енергетичне співтовариство (2006 р.), Світова організація торгівлі (2008 р.) та ін. Початки формування громадянського суспільства в Україні; президентська виборча кампанія 2004 р.; поглиблення політичної кризи та її вирішення у 2004-2005 рр. успіхи та прорахунки «помаранчевої революції». Президентська кампанія 2010 р. Основні напрямки внутрішньої та зовнішньополітичної діяльності України 2010-2013 рр. Українська держава – східний чи західноєвропейський варіант розвитку. Політична криза 2013 р. «Революція гідності». 2014 р. Агресія РФ на українські землі. Підписання угоди про асоціацію між Україною і ЄС. Відродження та перспективи розвитку української культури в умовах державної незалежності. Сучасні виклики на шляху утвердження української держави. Революція гідності 201-2014 рр. Окупація Автономної Республіки Крим Російською Федерацією у 2014 р. Вибори 2014 р. Петро Порошенко. Вибори 2019 р. Володимир Зеленський. Війна України за свою незалежність у 2014-2022 рр. Роль українського питання в геополітичних процесах сучасного світу. Демократизація та національно-культурне життя у суверенній українській державі. Відновлення та створення нових культурно-освітніх товариств (Просвіти, Наукового товариства Т. Шевченка, Товариства української мови Т. Шевченка та ін.), їх значення у культурному житті українців. Зростання самосвідомості, духовності народу. Відродження історичної пам'яті, повернення забутих імен діячів культури і мистецтва. Проблеми і перспективи розвитку освіти, науки і мистецтва у 90-х роках 20 ст. Театр і українське кіномистецтво: позитивні та негативні фактори розвитку. Створення нової концепції національної освіти. Становище та перспективи розвитку української науки. Постмодернізм в українській літературі і мистецтві. Європейський вибір української культури

Методичні рекомендації щодо проведення семінарських (практичних) занять студентів

Семінарські (практичні) заняття з курсу Історія та культура України спрямовані на засвоєння та розуміння студентами історії виникнення та формування українського народу та української державності, утвердження національної самобутності, висвітлення політичної діяльності соціальних груп в Україні на відповідних етапах історичного розвитку; вивчення здобутків української матеріальної та духовної культури від її витоків до сьогодення, визначення ролі і місця вітчизняної культури у світовій та європейській культурній спадщині.

Семінарські (практичні) заняття є логічним продовженням лекційного курсу. На них поглиблюють, закріплюють та деталізуються знання, отримані під час лекції і в результаті самостійної роботи.

Семінарські (практичні) заняття спрямовані на підвищення теоретичного рівня знань, більш поглиблене вивчення складних або дискусійних питань відповідної теми, на поточний контроль засвоєння знань, умінь, навичок студентів.

Метою занять є обговорення і більш глибоке засвоєння студентами:

- світоглядних засад студентів щодо розуміння природи і змісту основних категорій і понять;
- загальних закономірностей виникнення й розвитку держави і права.

Семінарському (практичному) заняттю має передувати підготовка студента за завчасно визначеним планом.

Студент на семінарському (практичному) занятті має продемонструвати знання теоретичного матеріалу, здатність використовувати його при вирішенні практичних завдань, уміння ясно та аргументовано висловлювати свої думки в усній та письмовій формі, оперуючи правовою термінологією.

Під час проведення семінарських (практичних) занять викладач використовує такі форми: вільне обговорення питань плану заняття в академічній групі; індивідуальна співбесіда з кожним студентом; виконання письмових, в тому числі контрольних, робіт; заслуховування доповідей, повідомлень, рефератів з найбільш складних питань і їх подальше колективне обговорення в групі; опитування студентів з питань попередніх тем з метою кращого освоєння навчального матеріалу.

На кожному занятті викладач оцінює ступінь підготовки студента з відповідної теми. Оцінки вносяться до журналу обліку успішності та враховуються як поточний контроль.

З усіх тем семінарських (практичних) занять необхідно використовувати підручники та навчальні посібники зазначені у даних рекомендаціях.

Індивідуальне навчально-дослідне завдання – це форма організації навчального процесу, яка має на меті поглиблення, узагальнення та закріплення знань, які студенти отримують у процесі навчання, а також застосування цих знань на практиці. Індивідуальні завдання виконують студенти самостійно під керівництвом науково-педагогічних працівників.

Індивідуальне навчально-дослідне завдання оформляється у формі реферату.

Реферат – короткий виклад у письмовому вигляді з публічним захистом змісту наукових праць, літератури з теми, конкретного питання. Теми рефератів відповідають загальним темам практичних (семінарських) занять, конкретизують окремі питання, ключові елементи тем. Перелік тем рефератів розміщений у розділі п'ятому даних методичних рекомендацій. На першому практичному (семінарському) занятті студенти можуть на власний вибір обрати тему реферату.

Структура реферату:

- тема-вступ, мета та завдання роботи та основні її положення;
- теоретичне обґрунтування – виклад базових теоретичних положень, законів, принципів, алгоритмів тощо, на основі яких виконується завдання;
- методи – вказуються і коротко характеризуються;
- основні результати роботи – подаються результати, схеми, малюнки, моделі, описи, систематизована реферативна інформація та її аналіз;
- висновки;
- список використаних джерел.

Загальні вимоги до оформлення реферату:

- обсяг реферату в середньому не має перевищувати 10–15 сторінок тексту формату А4;
- титульну сторінку оформлюють відповідно до загальних вимог;
- на другій сторінці викладають план реферату;
- в тексті роботи слід виділяти і назвати відповідні розділи плану;
- сторінки роботи нумерують;
- при використанні літературних джерел у тексті реферату необхідно робити посилання;
- в разі необхідності можуть бути додатки до реферату;
- наприкінці роботи на окремому аркуші міститься список використаних джерел (не менше 10 спеціальних літературних наукових джерел).

Список використаних джерел формується відповідно до встановлених вимог (підручники, посібники, спеціальна література подається в алфавітному порядку).

Основні вимоги до змісту реферату:

- в основі реферату має бути певна сукупність фактичних і теоретичних даних, що їх слід викладати відповідно до існуючого плану;
- особливу увагу необхідно приділяти пошуку необхідних нормативно-правових матеріалів, їх систематизації, з'ясуванню основних понять і категорій з теми;
- у кінці роботи, підбиваючи підсумки, слід узагальнити викладений матеріал і зробити власні висновки щодо досліджуваної проблеми.

Тематика рефератів

1. Концепції щодо території формування слов'ян. Їх соціально-економічний, суспільний та культурний розвиток.
2. Утворення Київської Русі та основні етапи її розвитку.
3. Причини та наслідки занепаду Київської Русі.
4. Вхідження українських земель до Великого князівства Литовського та Речі Посполитої.
5. Початкова історія українського козацтва.
6. Перші козацько-селянські повстання.
7. Козацька революція середина XVII ст.: передумови, причини, основні етапи.
8. Доба Руїни в соціально-політичній історії України другої половини XVII ст.
9. Україна в системі міжнародних відносин середини-другої пол. XVII ст.
10. Гетьманщина кінця XVI-XVIII ст.: кордони, політичний і адміністративно-територіальний устрій.
11. Український національний рух у першій половині XIX ст.
12. Національне суспільно-політичне життя в Україні у другій половині XIX ст.
13. Соціально-економічне становище України початок XX ст.
14. Політизація національного життя в Україні.
15. Україна в роки Першої світової війни.
16. Лютнева революція 1917 р. в Російській імперії та її значення для долі України.

17. Утворення Центральної Ради.
18. Чотири універсали Центральної Ради в розбудові української держави.
19. Російсько-українська війна (1917-1918 рр.). Брест-Литовський договір.
20. Зовнішньополітична діяльність УНР. Падіння Центральної Ради.
21. Державний переворот гетьмана П. Скоропадського та його діяльність.
22. Падіння Гетьманщини. Утворення Директорії УНР.
23. Зовнішньополітична і військова діяльність Директорії УНР.
24. Соціально-економічне та суспільно-політичне становище Західної України в кінці XIX-початку XX ст.
25. Перемога національно-визвольної революції на західноукраїнських землях.
26. Утворення ЗУНР та її зовнішньополітична діяльність.
27. Акт злуки ЗУНР і УНР.
28. Падіння Директорії УНР і становлення більшовицького режиму.
29. Політика «воєнного комунізму» та НЕП (спільне і відмінне).
30. Голод 1921-1923рр. та голодомор 1932-1933 рр., голод 1947 р.
31. Великий терор в Україні в 1933-1939 рр.
32. Українізація (коренізація).
33. Розстріляне Відродження.
34. Західноукраїнські землі в міжвоєнний період.
35. Держава Карпатська Україна.
36. Україна в роки II світової війни.
37. Репресії радянської влади на Західній Україні в післявоєнні роки XX ст.
38. Виникнення та боротьба УПА за Українську Соборну Державу.
39. Операція «Вісла».
40. Депортація з Криму у квітні-червні 1944 р.
41. Україна в умовах хрущовської відлиги.
42. Національно-культурний рух опору 50-60 рр.
43. Дальша радикалізація руху опору у 70-80 рр.
44. Проголошення незалежної України.
45. Декларація про державний суверенітет України.
46. Проголошення незалежної України.
47. Проблеми розбудови Української незалежної держави після 1991 р.
48. Прийняття Конституції України 1996 року.
49. Напад росії на територію України.
50. Зовнішньополітична діяльність України на сучасному етапі.
51. Україно-російська війна 2022 р.

Теми практичних (семінарських) занять
Тема 1-2. Початки формування державності на українських землях.
Стародавня культура України
План

1. Місце історії України в європейській і світовій історії. Періодизація історії та культури та культури України
2. Концепції розвитку історії України в українській та зарубіжній історіографії
3. Місце скотарсько - степових племен у формуванні матеріальної і духовної культури на українських землях
4. Розселення стародавніх східних слов'ян. Розвиток землеробства, скотарства, ремесла, торгівлі, розпад первіснообщинного ладу у східних слов'ян
5. Формування українського етносу

Методичні рекомендації

Готуючись до висвітлення першого питання плану, бажано підготувати стислу, але змістовну характеристику кожного з періодів розвитку первісного суспільства, визначити його характерні риси, пояснити зміст неолітичної революції..

Зміст другого питання передбачає розгляд основних концепцій розвитку історії України. Енеолітична епоха позначилася принциповими змінами у господарстві (орне землеробство), що призвело до революційних змін у суспільних відносинах (перехід до патріархату). Окремо необхідно зупинитись на з'ясуванні ролі трипільської культури на етно- та культурогенезі українського народу. При розгляді особливостей доби бронзи варто проаналізувати господарські, суспільні та етнокультурні аспекти розвитку населення українських земель. Необхідно підкреслити, що на теренах України в епоху бронзи, відповідно до природничо-кліматичних умов, склалося три культурно-господарські зони. Кожна з них відрізнялася етнічним складом населення та господарською діяльністю. Приступаючи до висвітлення наступного питання, необхідно відмітити, що серед перших державних утворень, які виникли на території південної України, було державне об'єднання кіммерійців і таврів. При розгляді політичного ладу кіммерії необхідно підкреслити, що вона була рабовласницькою державою, влада в якій належала цареві та рабовласницькій знаті. Військово-політичне об'єднання кіммерійців проіснувало до VII ст. до н.е. і розпалося під натиском скіфських племен. Згодом кіммерійці розчинилися в скіфському суспільстві. Відповідаючи на четверте питання, необхідно відмітити, що слов'яни виникли з індоєвропейського населення Східної Європи. Існує чимало теорій щодо прабатьківщини слов'ян. Деякі з них доцільно навести: дунайська, азійська, вісло-дніпровська, вісло-одерська, дніпро-одерська. Прослідкувати основні етапи розвитку слов'янської етнічної спільноти. Окремо слід надати інформацію про характерні риси господарського розвитку, особливості суспільно-політичного устрою, культури та релігії слов'янських племен.

Терміни і поняття

Антропологія – наука, яка досліджує походження і розвиток (біологію) людини.

Велике переселення народів – масове переміщення племен, внаслідок демографічного вибуху, кліматичних змін або військової експансії.

Етногенез – походження та розвиток народів.

Матріархат – ранній період у розвитку первіснообщинного ладу, що характеризувався провідним становищем жінки в суспільстві.

Неолітична революція – перехід племен в епоху неоліту від привласнюючого господарства до відтворюючих форм господарювання.

Основні дати

Найважливіші події 1 млн. років тому – поява першої людини на території сучасної України.

35 тис р. до н.е. – завершення формування людини сучасного типу, поява кроманьйонців.

IX-VII ст. до н.е. – розселення кіммерійців у Північному Причорномор'ї.

VII-III ст. до н.е. – панування скіфів у південноукраїнських степах.

VII-III ст. до н.е. – сармати у Північному Причорномор'ї.

VIII-V ст. до н.е. – велика грецька колонізація Північного Причорномор'я

Середина I ст. н.е. – перша письмова згадка про слов'ян.

Близько 375 р. н.е. – гунська навала в Північне Причорномор'я.

Підготуйте презентацію доповіді до одного із запропонованих питань:

1. Військові походи слов'ян на Візантію
2. Регіони розселення східнослов'янських племен впродовж VII-VIII ст.
3. Особливості розвитку матеріальної східнослов'янських племен полян, древлян, сіверян, волинян, білих хорватів, уличів та тиверців впродовж VII - VIII ст.
4. Особливості розвитку духовної культури східнослов'янських племен полян, древлян, сіверян, волинян, білих хорватів, уличів та тиверців впродовж VII-VIII ст.
5. Вітчизняні дослідники питання формування слов'янської державності впродовж VII-IX ст.

Література: 1-5, 6-9, 19, 22.

Тема 3-4.

Середньовічна Україна.

Історичні та культурні реалії в Україні у II пол. XIV - I пол. XVII ст.

План

1. Сучасні теорії формування феодальної держави Україна-Русь. Соціально-економічний і політичний лад
2. Історичне значення прийняття християнства. Зовнішня політика Київської Русі України
3. Надбання духовної культури. Мова. Освіта і писемність. Література, літописання. Мистецтво. Фрески і мозаїка. Художні ремесла. Музика.
4. Перші згадки етнотопоніму — Україна. Походження національної символіки
5. Утворення Галицько-Волинської держави. Внутрішня і зовнішня політика Романа Мстиславича і Данила Галицького
6. Мистецтво. Літописання
7. Формування і вихід на історичну арену українського козацтва. Перші провідники козацтва. Заснування Запорізької Січі
8. Культура українського Ренесансу. Українське Передвідродження та його представники: Ю.Дрогобич, Павло Русин, Ст. Оріховський та ін.
9. Діяльність Львівського Ставропігійського братства, заснування шкіл, поширення книгодрукування, Іван Федорів
10. Українське ренесансне мистецтво

Методичні рекомендації

Готуючись до висвітлення першого питання плану, слід надати аналіз об'єктивних умов виникнення Давньоруської держави, навести перші згадки про Русь у VIII-IX ст., пояснити етимологію слів «Русь», «роси». Далі бажано висвітлити зміст «норманської теорії» походження Київської Русі, розповісти про її критику в українській та російській історіографії, дати стислі політико біографічні характеристики перших київських великих князів, показати основні напрями їх діяльності. Висвітлення наступного питання бажано побудувати за таким планом: — перетворення Київської Русі на могутню європейську державу; — політичні та економічні зв'язки Київської Русі з сусідами: Візантією, Німеччиною тощо. Перші міжнародні угоди Київської Русі з Візантією; — прийняття християнства та його вплив на зміцнення держави. Зміцнення великокняжої влади і формальне закріплення феодальних відносин; — юридичне закріплення влади Великого князя і регулювання взаємовідносин між громадянами держави на підставі першої збірки

законів «Руська Правда»; – політико-економічне становище Русі в X-XII ст. Діяльність великих київських князів. Відповідаючи на запитання, бажано назвати причини феодальної роздробленості і пояснити кожну з них. Так, доцільно з'ясувати, чому піднесення продуктивних сил у сільському господарстві та ремеслі наприкінці XI ст., пов'язане передусім з поширенням трипільля, створило економічні передумови для політичного розпаду держави. Показати роль в цьому процесі з'їзду князів у Любечі (1097р.), який ухвалив рішення про заміну принципу ротації влади принципом спадкового наслідування. Окремо зупинитися на проблемах Києва. Показати роль монголо-татарської навали у закріпленні феодальної роздробленості Русі. Аналізуючи четверте питання, треба скористатися схемою чи мапою, щоб уявити собі ситуацію, в якій опинилась Київська Русь. Бажано з'ясувати кордони Галичини і Волині, які були прикриті від монголо-татар, мали тісні стосунки з західноєвропейськими державами, охарактеризувати політико-економічний устрій Галицько-Волинського князівства. Далі необхідно показати основні напрями внутрішньої та зовнішньої політики Романа Мстиславича і Данила Галицького, зокрема, звернути увагу на спробу Папи Римського скористатися розпадом Київської Русі і поширити католицтво на українські землі. Відповідь на п'яте питання має творчий характер. Бажано стисло розповісти про формування Києва як столиці держави, будівництво Десятинної церкви, Софійського собору, Золотих воріт, про виникнення Києво-Печерського монастиря як центру розповсюдження культури Русі, охарактеризувати пам'ятки духовної культури («Руську Правду» Ярослава Мудрого, «Устав Володимира Мономаха»), показати культурні і торговельні зв'язки з зарубіжжям.

Готуючи відповідь на перше питання семінару, бажано за допомогою карти розглянути географічне положення Литовського князівства, Польщі та України, звернути увагу на стратегічні вигоди положення українських земель з їх виходом до Чорного і Азовського морів, на розвиток господарства і феодальних відносин на наших територіях. Слід визначити етапи та хронологічні рамки перебування українських земель у складі Литви та з'ясувати особливості та характерні риси кожного з виділених етапів. Доцільно пояснити, чому експансія литовців на українські землі дістала назву «оксамитової», охарактеризувати статус українських земель у складі Литовської держави. Відповідь на наступне питання бажано розпочати з характеристики причин укладення Люблінської унії, її змісту та наслідків для українського народу. Аналізуючи наслідки унії для українських земель, підкреслюючи їх загалом негативний характер. Необхідно визначити політичний устрій Речі Посполитої, зазначивши, що домінуюча роль в управлінні державою належала шляхті. Слід проаналізувати соціальну «піраміду» українського населення у складі Литовсько-польської держави. У питанні доцільно з'ясувати зовнішньополітичні обставини утворення Кримського ханства. Слід надати стисло характеристику політичного та соціально-економічного розвитку новоутвореної держави. Варто підкреслити негативну роль спустошливих нападів кримських татар на українські землі

Терміни і поняття

Віче – народні збори в стародавніх слов'ян, у Київській Русі, на яких вирішувалися важливі громадські та державні справи.

Вотчина – одна із форм феодальної власності в часи Київської Русі, що передавалась у спадок.

Закупи – тимчасово залежні селяни, які брали у землевласників позику - "купу" і за це повинні були виконувати феодалські повинності.

Натуральне господарство - тип господарства, в якому продукти праці виробляються для задоволення потреб самих виробників, а не для продажу.

Рядовичі – категорія залежного руського населення, що згадується в джерелах XI-XII ст., особи, що служили феодалу за рядом (договором).

Ярлик – у період монголо-татарського ярма на Русі – письмові документи – грамоти, які видавалися підлеглим князям ординськими ханами як на велике, так і на удільне князювання.

Ординці – узагальнена назва в Україні XVI-XVIII ст. кримських і ногайських татар, які чинили набіги на українські землі.

Унія – об'єднання двох або кількох держав чи церков.

Цех - закрыта корпоративна спілка, що складалася з членів, приналежних до одного або кількох зближених ремісничих фахів, поширений в містах Західної Європи починаючи з XI-XII століть

Ясир – бранці, полонені, що їх захоплювали турки й татари під час нападів на українські та польські землі.

Основні дати

882 - початок правління династії Рюриковичів.

912-945 рр. – князювання Ігоря.

945-964 рр. – регентство княгині Ольги.

964-972 рр. – князювання Святослава Ігоровича.

980 – 1015 рр. – князювання у Києві Володимира Великого.

988р. – офіційне запровадження християнства на Русі.

1019-1054 рр. – князювання Ярослава Мудрого.

1036 рр. – розгром Ярославом Мудрим печенігів під Києвом.

1097 р. – з'їзд у Любечі, на якому руські князі домовились про спадковість уділів.

1113-1125 рр. – князювання Володимира Мономаха у Києві.

1187 р. – перша згадка назви «Україна» в Київському літописі.

1199 р. – утворення об'єднаного Галицько-Волинського князівства.

1238 р. – утвердження Данила Романовича на галицькому престолі.

1253 р. – коронація Данила Галицького в Дорогочині.

1340 р. – занепад Галицько-Волинського князівства.

1387 р. – перехід Галичини під владу Польщі.

1449 р. – проголошення незалежності Кримського ханства від Золотої Орди.

1471 р. – перетворення Київського князівства на воєводство, ліквідація княжого устрою в Україні.

1475 р. – визнання Кримським ханом своєї васальної залежності від турецького султана.

Підготуйте презентацію доповіді до одного із запропонованих питань:

1. «Галицько-Волинський літопис»
2. Політика Польщі, Угорщини та Литви щодо земель Галицько-Волинської держави (XII-XIV ст.)
3. Боротьба руських князівств проти монгольської навали

4. Розвиток освіти та книгодрукування в Україні в XVI – першій половині XVII ст.

5. Магдебурзьке право в Україні

6. Архітектура та образотворче мистецтво в Україні в XVI – першій половині XVII ст.

7. Православна церква в XVI – першій половині XVII ст.: головні тенденції розвитку

Література: 1-5, 6-9, 19, 22.

Тема 5-6.

Козацько-гетьманська доба: особливості державного будівництва та культурного розвитку

План

1. Національно-визвольна війна 1648 - 1657 рр.

2. Початок війни. Розгром польсько-шляхетних військ в урочищі Жовті Води. Перемога під Корсунем, під Пилявцями. Облога Львова і Замостя. Зборівський договір 1649 р.

3. Відродження української держави. Територія держави, полково- сотенний устрій, організація центральної та місцевої влади. Військова кампанія 1651-1656 рр. Зовнішньополітична діяльність козацько- гетьманської держави. Білоцерківський мир (1651 р.).

4. Переяславська Рада 1654 р. Українсько-московський договір 1654 р. Україно-московська військова кампанія 1655-1656 рр. Віленське перемир'я.

5. Політичне становище України після смерті Б.Хмельницького. І.Виговський. Гадяцький трактат.

6. Ю. Хмельницький. Переяславська угода 1659 р.

7. Руїна козацько-гетьманської держави. Боротьба за владу в Україні у 60-80 рр.

8. Політичне становище Правобережної України та західноукраїнських земель у II пол. XVII-XVIII ст.

9. Коліївщина 1768 р. М.Залізняк. І.Гонта. Посилення руху опришків в західноукраїнських землях. О.Довбуш

10. Культура Козацької доби. Формування української національної культури

Методичні рекомендації

Спираючись на рекомендовану літературу, бажано розпочати розгляд першого питання за таким планом: причини та передумови національної революції; основний перебіг подій 1648-1653 рр.; обставини утворення Української козацької держави. У другому питанні необхідно пояснити обставини укладення Переяславського договору, його наслідки для України. Готуючись до відповіді на наступне питання, слід з'ясувати причини громадянської війни 60-80-х рр. XVII ст., дати характеристику діяльності українських гетьманів доби Руїни. У питанні варто розкрити спроби козацьких гетьманів відродити єдність Гетьманщини, визначити причини поразки української національної революції в др. пол. XVII ст.. Охарактеризуйте причини, характер та хід подій Коліївщини.

Основні терміни і поняття

Клейноди – дорогоцінні військові знаки, регалії або атрибути українського козацтва, що використовувалися у XVI-XVIII ст. (корогва, бунчук, булава, пернач, гербова печатка, литаври).

Компанійські полки – вільнонаймані («охотницькі») війська у Гетьманщині, створені у 60-70-ті рр. XVII ст.

Руїна – період історії України наприкінці XVII ст., що відзначився розпадом української державності і загальним занепадом.

Сердюцькі полки – вільнонаймані («охотницькі») піхотні полки у Гетьманщині в останній чверті XVII – першій чверті XVIII ст. Вперше сформовані у 1660-х рр. Ліквідовані царським указом від 14(25) липня 1726 р.

Генеральна скарбова канцелярія – найвища фінансова установа гетьманського уряду у 1723-1781 рр. в Україні. Займалася збиранням податків з населення, віддала військовим скарбом, контролювала державні прибутки та видатки, наглядала за будівництвом укріплень.

Задунайська Січ – організація колишніх запорозьких козаків, що існувала у 1775-1828 рр. на території Османської імперії, в гирлі р. Дунай.

Козаки підпомічники – категорія козацтва, яка утворилася у процесі економічної диференціації наприкінці XVII ст. і була оформлена за І. Мазепи.

Кубанське козацьке військо – військово-територіальне утворення у XVIII ст. козацтва по р. Кубань та її притоках. Офіційно існувало з 1860 до 1920 рр.

Малоросійська колегія – назва двох різних установ XVIII ст. у гетьманській Україні: 1. Російська урядова установа для нагляду та контролю над діяльністю українського гетьманського уряду. 2. Утворений наказом Катерини II від 10 листопада 1764 р., після скасування гетьманату, вищий адміністративний орган Гетьманщини.

Нова (Підпільненська) Січ – остання із Запорозьких Січей, що існувала у 1734-1775 рр. на українських землях, на великому півострові р. Підпільна (притока Дніпра).

Нова Сербія – адміністративно-територіальна і військова одиниця в Україні, створена у 1752 р. російським урядом із північно-західної частини запорозьких земель. Існувала до 1764 р. Новоросія, Новоросійський край – історична область на півдні України й частково на півдні Росії (друга половина XVIII – початок XX ст.). Термін виник у зв'язку з утворенням у 1764 р. Новоросійської губернії.

Олешківська Січ – організація запорозьких козаків у пониззі Дніпра на території володінь Кримського ханства. Існувала у 1711-1728 рр.

Слов'яносербія – адміністративно-територіальна одиниця в Україні у 1750-60-х рр. Об'єднувала ряд поселень, розташованих на берегах річок Лугані, Сіверського Донця, Бахмута (сучасні Луганська та Донецька обл.).

Основні дати

1657-1659 рр. – гетьманування Івана Виговського

16 вересня 1658 р. – Гадяцький договір

1659 р. – битва під Конотопом 1

17 жовтня 1660 р. – Слободищенський трактат

1663-1668 р. – гетьманство Івана Брюховецького на Лівобережній Україні

1665-1676 рр. – гетьманство Петра Дорошенка на Правобережній Україні

30 січня 1667 – Андрусівське перемир'я між Росією й Польщею. Поділ України

1672-1786 рр. – гетьманство Івана Самойловича на Лівобережній Україні

17 жовтня 1681р. – Бахчисарайський договір Росії з Туреччиною та Кримським ханством

1686 р. – «Трактат про вічний мир» між Росією та Польщею

1687-1709 рр. – гетьманство Івана Мазепи

1700-1704 рр. – визвольне повстання на Правобережній Україні на чолі з Семеном Палієм

1722-1727 рр. – Перша Малоросійська колегія

1727-1734 рр. – гетьманство Данила Апостола

1734-1750 рр. – «Правління гетьманського уряду»

1750-1764 рр. – гетьманство Кирила Розумовського

1764-1786 рр. – Друга Малоросійська колегія

травень-червень 1768 – Коліївщина

3 серпня 1775 р.– Маніфест Катерини II про ліквідацію Запорозької Січі.

Підготуйте презентацію доповіді до одного із запропонованих питань:

1. Історичні портрети перших козацьких отаманів та гетьманів
2. Особливості звичаїв та побуту низового козацтва
3. Селянсько-козацькі повстання кінця XVI – початку XVII ст.
4. Козацтво та православна церква
5. Утворення реєстрового козацтва

Література: 1-5, 6-10, 19, 22-23.

ТЕМА 7.

Національно-культурне відродження в Україні наприкінці XVIII - XIX ст.

План

1. Ідея української державності в суспільно-політичному та культурному житті України к. XVIII - поч. XIX ст.
2. Соціально-політичне, економічне становище українських земель в Російській та Австрійських імперія
3. Діяльність Харківського університету (1805), розвиток етнографії, мовознавства, видавнича діяльність. Український романтизм. Заснування Київського університету (1834)
4. Діяльність Кирило-Мефодіївського товариства, його провідні діячі: М.Костомаров, П.Куліш, Т.Шевченко, М.Гулак та ін. «Закон Божий. Книга буття українського народу»
5. Т.Г.Шевченко основоположник методу критичного реалізму в українській літературі та образотворчому мистецтві, його роль у розвитку української культури
6. Розвиток культурно-національного руху на Наддніпрянській Україні. «Хлопомани». В.Антонович.
7. Громадівський рух в Україні, їх видавнича діяльність в 60-70-х рр. XIX ст.

8.Творчий внесок у розвиток національної культури В.Антоновича, М.Драгоманова, П.Чубинського, П.Житецького та ін.

Методичні рекомендації

Розповідаючи у першому питанні про соціально-економічні зміни на українських землях у пер. пол. XIX ст., необхідно підкреслити, що ключовим процесом став промисловий переворот. Слід зазначити, що Наддніпрянська Україна перетворилася на високорозвинений регіон. Розглядаючи друге питання, необхідно визначити напрями суспільно політичних рухів та організації: масони, декабристи, Кирило-мефодіївське товариство. Окремо слід зупинитися на аналізі програмних документів організацій, показати їх роль і місце у національному відродженні України. Відповідь на питання цієї теми слід розпочати з аналізу соціально економічного розвитку західноукраїнських земель. Розгляд стану промисловості й сільського господарства має підвести до висновку про те, що економічна політика австрійського уряду на західноукраїнських землях мала відверто колоніальний характер. Вона була спрямована на те, щоб Галичина, Північна Буковина і Закарпаття й надалі залишалися економічно відсталими сировинними придатками до розвинутих західних промислових районів Австрії. Розглядаючи український національно-визвольний рух, значну увагу слід приділити діяльності гуртка «Руська трійця». Необхідно також зазначити, що події революції 1848-1849 рр. активізували національно-визвольну боротьбу українців, сприяли підвищенню рівня їхньої національної свідомості, що привело до створення першої власної політичної організації. Готуючи відповідь на наступне, необхідно визначити основні реформи, проведені в Російській імперії урядом Олександра II. Надаючи характеристику кожній з реформ слід з'ясувати їх вплив на економічний, суспільний і культурний розвиток Наддніпрянщині. Розповідаючи про соціально-економічні зміни на українських землях в др. пол. XIX ст., необхідно підкреслити, що причиною таких змін стало проведення імперських реформ і завершення промислового перевороту. Слід зазначити, що українські землі у складі російської імперії перетворилися на високорозвинений регіон. Розглядаючи інше питання, необхідно розглянути напрями суспільно політичних рухів: національний (громадівський), народницький, соціально демократичний, ліберальний. Окремо слід зупинитися на аналізі громадівського руху, показати його роль і місце у національному відродженні України.

Терміни і поняття

Головна Руська Рада – перша українська політична організація у Галичині. Створена 2 травня 1848 р. у Львові для оборони прав українського населення. Офіційно розпущена у 1851 р.

Губернія – територіально-адміністративна одиниця в Росії з 1708 р. Внаслідок адміністративно-територіальної реформи в Україні (1925 р.) губернії були скасовані.

Декабристи – учасники таємних організацій у Петербурзі та в Україні, які готували державний переворот. Підняли повстання у грудні 1825 р.

Малоросія – назва України в офіційних актах царської Росії. Походить від терміну Мала Росія.

Наддніпрянська Україна (Наддніпрянщина) – термін для позначення тієї частини українських етнічних земель, які входили до складу Російської імперії, згодом – Української Народної Республіки.

Опришки – учасники народної боротьби у Галичині, на Буковині й у Закарпатті проти соціального гноблення, гніту, панування польської, угорської та австрійської шляхти у XVI – першій половині XIX ст.

Руська трійця – громадсько-культурна організація демократичного спрямування, що сформувалася серед української студентської молоді Львівського університету і вихованців греко-католицької духовної семінарії у 1830-х рр. Очолювали М. Шашкевич, І. Вагилевич, Я. Головацький.

Таврія – назва Кримського півострова, поширена з XVI ст. У XIX – на початку XX ст. Таврією називали не тільки Крим, а й прилеглі до нього з півночі райони, що входили до складу Таврійської губернії.

Громади – організації, що проводили культурну та громадсько-політичну діяльність у другій половині XIX та на початку XX ст. в межах Російської імперії.

Народовці – культурницька, згодом суспільно-політична течія серед молоді західноукраїнської інтелігенції, що виникла у 60-ті рр. XIX ст. як протиположна консервативній течії (москвофільству) інтелігенції старшого покоління, зорієнтованого на Росію.

Соціалізм – позначення вчень, в яких як мета й ідеал висувається здійснення принципів соціальної справедливості, свободи, рівності, а також суспільного ладу, що втілює ці принципи.

Основні дати

1805 р. – відкриття Харківського університету

1821 р. – створення в Тульчині таємного Південного товариства декабристів

1825 р. — діяльність таємного «Товариства об'єднаних слов'ян» у Новоград Волинському

1825 р. грудень– січень 1826 – повстання Чернігівського полку

1833-1837 рр. – діяльність у Львові просвітницького гуртка «Руська трійця»

1834 р. – відкриття університету в Києві

1846-1847 рр. – діяльність Кирило-Мефодіївського товариства

16 квітня 1848 р. – скасування кріпацтва у Східній Галичині

2 травня 1848 р. – утворення у Львові української політичної організації – Головної руської ради.

19 лютого 1861 р.– скасування кріпацтва в Російській імперії

1863 р. – Валуєвський циркуляр

1868 р. – заснування у Львові українського культурно-освітнього товариства «Просвіта»

1873 р. – заснування Літературного товариства ім. Т.Шевченка

1876 р. – Емський указ

Підготуйте презентацію доповіді до одного із запропонованих питань

1. Західноукраїнські землі після трьох поділів Польщі: тенденції розвитку
2. Український національно-політичний рух на Галичині у XIX ст.
3. Український національно-політичний рух на Буковині у XIX ст.
4. Український національно-політичний рух на Закарпатті у XIX ст.
5. Особливості розвитку економіки західноукраїнських земель у складі Австрійської імперії

Література: 1-5, 6-9, 18-19, 22.

Тема 8-10.
Відродження Української держави поч. ХХ ст.
Український модернізм.
Україна в добу тоталітаризму
План

1. Особливості соціально-політичного становища українських земель на початок ХХ ст. Українське питання напередодні Першої світової війни
2. Проголошення УНР. Боротьба більшовиків проти української держави. Чотири Універсали Центральної Ради. Діяльність М.С.Грушевського та В.К.Винниченка. Причини невдач та історичне значення Центральної Ради
3. Державний переворот і встановлення гетьманського режиму в Україні. Внутрішня і зовнішня політика П.Скоропадського. Причини краху Гетьманату
4. Директорія Внутрішня і зовнішня політика УНР на чолі з В.Винниченком та С.Петлюрою
5. Проголошення Західноукраїнської Народної Республіки (ЗУНР). Акт Злуки 22 січня 1919 року
6. Україна в зовнішній політиці європейських країн після 1 Світової війни. Паризький мирний договір 1918-1919 рр. «Чотирнадцять пунктів Вільсона». Ризький мир (03.1921 р.)
7. Становлення українського модерну та його особливості. Освіта та наука в роки національної революції 1917 – 1921 рр. Літературний модерн: «Молода муза», «Українська хата» від М.Вороного до О.Олеся
8. Модерний український театр. Л.Курбас, Г.Юра та ін. Кіно. Модерн в українському малярстві та архітектурі. Пошуки національного стилю в малярстві та архітектурі. Українська академія мистецтв. Творчість, Г.Нарбута, М.Бойчука, Ю.Жука, Ф. і В. Кричевських
9. Українські землі в міжвоєнний період (1919-1939 рр.). Становлення більшовицької влади на українських землях. Проголошення УСРР. Державне і господарське будівництво України в умовах громадянської війни
10. Політика — військового комунізму в Україні. Голод 1921-1923 рр. «Нова економічна політика» більшовиків в Україні. Проблеми національно-державного будівництва. Утворення СРСР
11. Сталінський план індустріалізації, колективізації, культурної революції. Командно - адміністративний метод господарювання
12. Масові репресії 30-х років Колективізація та адміністративно-командні методи колективізації сільського господарства в Україні. Розкуркулення. Депортація селян України. Голод 1932-1933 рр. Трагічні наслідки голодомору на Україні
13. Особливості розвитку культури України кінця 30-х р. Репресії проти української інтелігенції. Представники — Розстріляного відродження та їх роль у формуванні національної свідомості українців
14. Початок лібералізації суспільного життя в Україні в середині 50-60-х рр. ХХ ст. Хрущовська — відлига (1953-1964)
15. Антиукраїнська діяльність командно - адміністративної системи радянської влади. Фальсифікація історичного минулого України. Загально-

політична, економічна і духовна криза в радянському суспільстві. Курс на перебудову

Методичні рекомендації

Готуючи відповідь на перше питання, слід сказати, що Лютнева революція 1917 р. відкрила нову сторінку в історії української державності, розпочала складний, але дуже важливий етап у її суспільно-політичному й духовному розвитку. Розкриваючи діяльність Української Центральної Ради навесні та влітку 1917 р., слід проаналізувати положення I та II універсалів, зокрема, відмітивши демократизм положень II Універсалу Центральної Ради та сформульованих у ньому національних прав, свобод і вимог, а також його компромісний характер. Спроба більшовиків взяти владу в Україні в листопаді 1917 року не вдалася. 20 листопада 1917 р. Центральна Рада видала свій III Універсал, в якому проголосила Україну Українською Народною Республікою (УНР), а також виклала програму своїх майбутніх соціально-економічних перетворень. Бажано проаналізувати текст III Універсалу УЦР. Аналізуючи IV Універсал Центральної Ради, слід підкреслити, що цей документ вперше за останні кілька століть проголошував Україну «самостійною, ні від кого незалежною Вільною Суверенною Державою Українського Народу». У другому питанні слід зазначити, що 29 квітня 1918 р. влада перейшла до гетьмана П.Скоропадського, виразника інтересів великих землевласників. Необхідно проаналізувати діяльність гетьманського уряду, показати, що головна суть перевороту полягала у спробі консервативних сил шляхом зміни парламентської форми правління на авторитарну створити нову державну систему. Далі бажано розкрити зміст та дати виважену оцінку внутрішньої і зовнішньої політики гетьмана. Необхідно визначити головні засади внутрішньої політики Української держави. Проаналізувати обставини створення української армії часів гетьманської держави П. Скоропадського. Варто назвати основні військові формування, що були організовані П.Скоропадським. Висвітлюючи ситуацію 1919 р. у наступном питанні потрібно: - навести стислий перелік подій та охарактеризувати основні військовополітичні режими, що встановлювалися на території України протягом року (Директорія, радянська влада, «денікінщина», війська Антанти); - окремо зупинитися на характеристиці повстанського селянського руху як провідного чинника успіхів і невдач всіх вказаних режимів, згадати основних ватажків, визначити його силу й слабкість. Основними подіями доби Директорії були – відновлення влади республіканців, акт злуки УНР і ЗУНР, еволюція влади від парламентської форми правління до авторитаризму. Вирішальною була постійна експансія Радянської Росії в Україну з кінця 1918 р., в результаті якої була встановлена радянська влада. За підрахунками одного з мешканців Києва тих часів, влада в столиці з 1917 по 1920 рр. змінювалась 15 разів. При підготовці до четвертого питання слід визначити, що розпад Австро-Угорської імперії привів до проголошення 9 листопада 1918 року Західноукраїнської Народної Республіки (ЗУНР). Поява цієї держави стала наслідком дії багатьох чинників і, перш за все, високого рівня національної свідомості західних українців. Революції в Росії та в Західній Європі захитали монархію Габсбургів в Австро-Угорщині та Гогенцолернів у Німеччині, повалили династію Романових у Росії. Держави Центрального блоку зазнали поразки в Першій світовій війні. У січні 1919 р. перша сесія Української Народної Ради у Станіславі проголосила об'єднання ЗУНР з УНР в єдину державу. Поясніть, якими причинами було зумовлено таке об'єднання, яку

роль воно відіграло в ході війни. Бажано проаналізувати події завершального етапу громадянської війни в Україні, пояснити, чому голова Директорії С.Петлюра пішов на укладення з Польщею Варшавського договору який викликав обурення галичан і, фактично, привів до розколу між лідерами українського національного руху. Далі бажано розповісти про хід радянсько-польської війни, підписання Ризького мирного договору 1921р. та остаточне встановлення Радянської влади. Найважливіша частина відповіді – аналіз підсумків та уроків національно-демократичної революції 1917-1920 р. Готуючи відповідь на питання, необхідно підкреслити, що найважливіші наслідки для країни мала сталінська примусова та насильницька колективізація. Мільйонами жертв заплатила за це Україна: лише один голодомор 1932-1933 рр. забрав життя близько 5 млн. українців. Це був справжній геноцид проти українського народу. Розповідаючи про індустріалізацію, необхідно підкреслити, що вона вивела республіку, як і всю країну, на якісно новий рівень промислового розвитку, докорінно змінила структуру народного господарства, зокрема, співвідношення між промисловістю та сільським господарством, між виробленням засобів виробництва і предметів споживання у валових обсягах продукції промисловості. Проте слід переконливо показати, якою ціною та якими методами це було зроблено. Розглядаючи наступне питання, доведіть, що період 1921-1941 рр. увійшов в історію України як найтрагічніший. Антидемократизм і терор як форми і методи суспільно-політичних відносин стали головними засобами здобуття Сталіним та його прибічниками безмежної влади. Наслідки репресій були жахливими. Наведіть конкретні приклади з цього приводу. Студентам рекомендується вивчити характер війни з боку Німеччини та СРСР. Необхідно звернути увагу на військово-політичні плани Гітлера, викладені, зокрема, в планах «Барбаросса» та «Ост». Потрібно визначити місце України в планах Німеччини, зупинитись на військово-стратегічній ролі потужної групи «Південь» під керівництвом Рундштедта, що йшла в Україну. Розглядаючи друге питання, слід показати, що внаслідок відступу Червоної Армії 1941-1942 рр. в Україні настала «чорна ніч» фашистської окупації. Україна була розділена на 4 окупаційні зони. Загальною ознакою для всіх регіонів були терор, репресії, масові катування та вбивства. Особливу увагу студентам рекомендується звернути на величезні втрати, що поніс наш народ в результаті окупації. При вивченні третього питання студентам пропонується вивчити події визвольного походу Радянської Армії в Україну в 1943-1944 рр. Тут треба показати, що визволення України було наслідком кардинальних структурних змін в ході всієї війни. Необхідно також підкреслити, що український «театр воєнних подій» був вирішальним на радянсько-німецькому фронті. Далі студентам рекомендується пов'язати визволення України, перемогу у війні з завершенням воз'єднання українських земель і формуванням сучасної геополітичної карти України. Серед економічних нововведень М.Хрущова, окремо слід зупинитися на розвитку регіонів України. Дуже цікавим було рішення, прийняте в 1957 р. з ініціативи Хрущова, про ліквідацію галузевих міністерств і утворення раднаргоспів. Така децентралізація управління промисловістю розв'язувала руки республіці та її місцевим органам, але це нововведення дуже швидко було згорнуте. Необхідно проаналізувати причини негативної реакції центру на створення раднаргоспів. Відповідаючи на питання семінару, необхідно показати, що природа тоталітарної держави не змінилася у 50-ті - 60-ті роки. Запропоновані реформи були непослідовними, суперечливими, часто призводили до

виникнення нових проблем. Окремі досягнення науково-технічної революції, що відбувалися в усьому світі, не знаходили підтримки і застосування. Але це не применшує тих змін, які відбулися в суспільстві. Студенти повинні усвідомлювати в чому полягає суть НТР. Розгляд цього питання доцільно розпочати з короткого аналізу змісту науково-технічної революції, що розпочалася в передових країнах світу, і зробити прогноз: чим загрожувало Україні відставання в галузі науки і техніки. Також треба пояснити чому промисловість і сільське господарство відкидали досягнення науки і техніки, в чому полягали причини такого явища. Розглядаючи культурне життя республіки, бажано розповісти про здобутки та проблеми культури. Важливо показати, що це двадцятиріччя було позначене не лише бездарними конформістськими творами. Воно виплекало цілий ряд митців, доробок яких прикрасив українську культурну галерею. Розвивалося театральне мистецтво, українське кіномистецтво, народне образотворче мистецтво, а серед мистецьких здобутків особливо виділялися українська народна пісня і танець. Розглядаючи наступне питання, необхідно показати, що після епохи М.С.Хрущова почався період застою. В цей період уповільнилися темпи економічного розвитку, наростали негативні явища в суспільному та економічному житті України. У 1965 р. керівництво країни розпочало економічну реформу. Розкрийте її зміст. Бажано показати, що в основу реформи було покладено принципи розширення самостійності підприємств, переведення їх на госпрозрахунок, використання економічних важелів стимулювання праці. Упродовж чотирьох років на ці принципи господарювання перейшло 85% підприємств республіки. Це дало значні економічні результати, але дуже швидко реформа була згорнута. Чому? У чому Ви вбачаєте причини провалу цієї реформи? Провал реформ, непослідовність їх проведення відкинули народне господарство республіки назад. Адміністративні методи керівництва економікою особливо посилилися наприкінці 70-х - на початку 80-х років. Саме тоді суттєво знизилися темпи зростання економічного потенціалу України. Наведіть конкретні приклади. Окремо бажано зупинитися на змісті та основних напрямках політики русифікації, яка в ті роки активно проводилась керівництвом Радянського Союзу та КПРС.

Основні терміни і поняття

Анархізм – суспільно-політична течія, що заперечувала необхідність державної влади, виступала за повне самоуправління.

Антанта – блок європейських держав (Велика Британія, Франція, Російська імперія), що сформувався у 1904-1907 рр. і об'єднав під час Першої світової війни проти Німеччини та її союзників 20 держав.

Українська Держава – офіційна назва України за правління гетьмана П. Скоропадського (29 квітня - 4 грудня 1918 р.).

Український Національний Союз (УНС) – координаційний осередок українських політичних партій (УПСФ, УСДРП, УПСР, УПСС) і культурно громадських, професійних організацій. Утворився на початку серпня 1918 року

Геноцид – повне або часткове знищення окремих груп населення за расовими, національними чи релігійними ознаками, один з найтяжчих злочинів проти людства.

Голодомор – соціально-господарське явище, що виявляється в позбавленні населення мінімуму необхідних продуктів харчування й призводить до його вимирання, згубної зміни демографічної та соціальної структури населення регіонів, а інколи й

країн. **Єжовщина** – кампанія тотальних репресій у СРСР 1936-1938 рр. із великими «чистками» і показовими політичними процесами.

Колективізація сільського господарства – об'єднання індивідуальних селянських господарств у союзи, які засновуються на колективній власності на засоби виробництва. У СРСР наприкінці 1920-х на початку 1930-х рр. була проведена суцільна колективізація сільського господарства.

Робітничі факультети (робфаки) – загальноосвітні навчальні заклади в СРСР у 1919-1940 рр. для підготовки робітників до вступу у вищі навчальні заклади.

Дивізія «Галичина» – перша українська дивізія Української національної армії – українська військова частина, яка у 1944-1945 рр. воювала на боці гітлерівської Німеччини.

Колабораціоністи – особи з місцевого населення, які співпрацюють із загарбниками під час окупації якої-небудь країни.

Рейкова війна – назва великої операції радянських партизанів у серпні-вересні 1943 р. з метою виведення з ладу залізниць на окупованих територіях.

Волюнтаризм – діяльність, що не зважає на об'єктивні закони історичного процесу, ґрунтується на свавільному рішенні осіб, що її здійснюють.

«Про культ особи та його наслідки» – постанова XX з'їзду КПРС від 30 червня 1956 року, яка вказувала на негативні наслідки культу особи Й.Сталіна.

Радгосп (радянське господарство) – державне сільськогосподарське підприємство в СРСР

Номенклатура – верства населення Радянського Союзу, яка займала ключові адміністративні посади у всіх сферах діяльності: уряді, промисловості, освіті тощо.

«Празька весна» – період політичної лібералізації в Чехословаччині з 5 січня по 20 серпня 1968, що закінчився введенням в країну радянських військ і військ країн Організації Варшавського договору.

Основні дати

23 червня (10 червня) 1917 р. – прийнято I Універсал Центральної Ради

16 липня (3 липня) 1917 р. – оголошено II Універсал Центральної Ради

20 листопада (7 листопада) 1917 р. – Центральна рада прийняла III Універсал, яким проголосила створення Української Народної Республіки

25 січня (12 січня) 1918 р. – прийнято IV Універсал, який проголосив незалежність УНР

29 квітня 1918 р. – Центральна Рада схвалила проект Конституції УНР (Статут про державний устрій, права і вольності УНР). Утворення Гетьманату

19 липня 1918 р.– початок загального страйку залізничників

17 листопада 1918 р. – угода Директорії з Великою солдатською радою німецьких військ про нейтралітет

27 листопада 1918 р. – засновано Українську Академію Наук. Першим президентом УАН став видатний учений В. Вернадський.

22 січня 1919 р. – проголошено Акт злуки двох українських держав – УНР і ЗУНР в єдину соборну Україну

січень 1929 р. – створення у Відні Організації українських націоналістів

1932–1933 рр. – голодомор в Україні

18 грудня 1942 р. – звільнення с. Півнівка Міловського району Ворошиловградської області почалося визволення України від німецько-фашистських окупантів

28 жовтня 1944 р. – визволення останнього міста на території України – Ужгорода.
8 липня 1956 р. – пуск газогону Шебелінка-Харків
травень 1957 р. – проголошення М.Хрущовим надпрограми у тваринництві
1 травня 1966 р. – Г.М. Москаленко та В. Кукса встановили над Київським інститутом народного господарства жовто-блакитний прапор із зображенням тризуба та написом: «Ще не вмерла Україна. Ще її не вбито».
травень 1972 р. – звільнення П.Шелеста з посади першого секретаря КПУ.
13 лютого 1984 р. – після смерті Ю. В. Андропова Генеральним Секретарем ЦК КПРС обрано К. У. Черненка (1984–1985)
1985 р. — прихід до влади М. С. Горбачова. Початок перебудови

Підготуйте презентацію доповіді до одного із запропонованих питань:

1. Митрополит Андрей Шептицький
2. Українські політичні партії в умовах I Світової війни
3. Столипінська аграрна реформа в Україні
4. Українське питання у Державній Думі
5. Ідеологія українських політичних партій
6. Україна у складі СРСР: автономна республіка або колонія?
7. Розвиток кооперативного руху в Україні у 20-ті рр.
7. Досягнення і невдачі політики українізації
8. Микола Скрипник: людина і політик
9. Карпатська Україна
10. Політичний портрет А.Волошина

Література: 1-5, 6-9, 11-16, 19-22.

ТЕМА 11-13

Національно - державне відродження України кін. ХХ - поч. ХХІст.

Особливості культури ХХІ ст. Тенденції розвитку

План

1. Перші прояви демократизації суспільного життя в Україні у другій половині 80-х рр . ХХ ст. Труднощі перебудовних процесів в економічному і політичному житті України. «Народний рух України за перебудову»(1989)
2. Формування нових політичних партій. Відродження національно-церковного життя. Рух за відродження національної символіки України. Прийняття «Закону про мови в УРСР». Прийняття Декларації про державний суверенітет України (1990)
3. Криза економічного, національного і політичного життя в СРСР. Державний переворот ГКНС 19- 20 серпня 1991 р. Прийняття Акту про державну незалежність України(24.08.1991) Всеукраїнський референдум 01.12.1991 року. Обрання Президентом України Л.М.Кравчука
4. Україна в умовах незалежності. Розбудова держави, суспільно-політична та економічна ситуація у перехідний період. Конституції України 28.06.1996 року
5. Початки формування громадянського суспільства в Україні; президентська виборча кампанія 2004 р.; поглиблення політичної кризи

- та її вирішення у 2004- 2005 рр. успіхи та прорахунки «помаранчевої революції»
6. Політична криза 2013 р. «Революція гідності». 2014 р. Агресія РФ на українські землі. Окупація Автономної Республіки Крим Російською Федерацією у 2014 р.
 7. Війна України за свою незалежність у 2014–2022 рр. Роль українського питання в геополітичних процесах сучасного світу
 8. Демократизація та національно-культурне життя у суверенній українській державі
 9. Відновлення та створення нових культурно-освітніх товариств (Просвіти, Наукового товариства Т. Шевченка, Товариства української мови Т. Шевченка та ін.), їх значення у культурному житті українців
 10. Проблеми і перспективи розвитку освіти, науки і мистецтва у 90-х роках ХХ ст. Театр і українське кіномистецтво: позитивні та негативні фактори розвитку
 11. Створення нової концепції національної освіти. Становище та перспективи розвитку української науки. Постмодернізм в українській літературі і мистецтві. Європейський вибір української культури

Методичні рекомендації

Готуючи відповідь на перше питання, студентам необхідно показати зовнішні та внутрішні чинники, які зумовили появу на політичній карті світу нової незалежної держави – України. Студентам необхідно дати характеристику стартових можливостей республіки, показати їх позитивні та негативні аспекти. При підготовці відповіді на наступне питання, студентам варто звернути увагу на атрибутику державності: фіксування кордонів, визначення громадянства, затвердження національної символіки, запровадження власної грошової одиниці, формування трьох основних гілок влади тощо. При розгляді питання студенти повинні звернути увагу на те, як відбувалася боротьба між різними політичними силами щодо прийняття Конституції України, дати стисло характеристику положень Основного Закону України. Війна України за свою незалежність у 2014–2022 рр. Роль українського питання в геополітичних процесах сучасного світу. Демократизація та національно-культурне життя у суверенній українській державі. Відновлення та створення нових культурно-освітніх товариств (Просвіти, Наукового товариства Т. Шевченка, Товариства української мови Т. Шевченка та ін.), їх значення у культурному житті українців. Проблеми і перспективи розвитку освіти, науки і мистецтва у 90-х роках ХХ ст. Театр і українське кіномистецтво: позитивні та негативні фактори розвитку. Створення нової концепції національної освіти. Становище та перспективи розвитку української науки. Постмодернізм в українській літературі і мистецтві. Європейський вибір української культури

Основні терміни і поняття

Державотворчий процес – процес становлення державності, формування державних органів влади, визначення їхніх функцій.

Інавгурація – урочиста церемонія вступу на посаду глави держави. Процедура інавгурації передбачає публічне виголошення новим главою держави клятви та програмної промови.

Парламентаризм – система влади, при якій чітко розподілені й визначені функції законодавчих і виконавчих органів за умови верховенства парламенту. В умовах

ускладнення структури суспільних зв'язків відбувається процес посилення повноважень виконавчої влади (президента, уряду).

Парламентська фракція – група депутатів парламенту – членів однієї або кількох, близьких за поглядами політичних партій, яка проводить у парламенті власну лінію.

Толерантність — терпиме ставлення до інших, чужих думок, вірувань, політичних уподобань та позицій.

Основні дати

24 серпня 1991 р. — проголошення Акту незалежності України

1 грудня 1991 р. — загальнонародний референдум на підтримку Акту незалежності України. Обрання Л. Кравчука Президентом України

28 червня 1996 р. — прийняття Конституції України

жовтень-грудень 2004 р. — вибори Президента України. За результатами виборів ним став В.Ющенко

2014 р. початок війни

Підготуйте презентацію доповіді до одного із запропонованих питань:

1. Політичний портрет Л.М. Кравчука

2. Участь української діаспори в національному відродженні України

3. Віктор Ющенко: шлях у політику

4. Участь студентської молоді в Помаранчевій революції

5. Геополітичні орієнтації сучасної України

Література: 1-5, 6, 8-9, 12-13, 17, 19, 20, 22.

Перелік питань до іспиту

1. Охарактеризуйте процес формування людської цивілізації на території України в давній та античний часи

2. Проаналізуйте причини виникнення державності у східних слов'ян
3. Охарактеризуйте процес прийняття християнства на Русі та його значення для культурного розвитку України-Русі
4. Розкрийте причини і наслідки політичної роздробленості Київської Русі в другій половині XI-першій половині XII ст., що призвели до занепаду держави
5. Висвітліть боротьбу населення українських земель проти татаро монгольських завойовників
6. Охарактеризуйте культуру Київської Русі
7. Поясніть, як і коли виникло Кримське ханство та якими були наслідки його сусідства для долі українського народу
8. З'ясуйте обставини утворення Галицько-Волинського князівства. Дайте оцінку діяльності галицько-волинського князя Романа Мстиславича
9. Охарактеризуйте основні напрямки державної діяльності Данила Романовича
10. Охарактеризуйте політику Великого князівства Литовського щодо українських земель в XIV ст.
11. З'ясуйте основні умови Люблінської унії та її наслідки для України
12. Визначте причини, мету, суть і наслідки Берестейської церковної унії
13. Проаналізуйте діяльність братських шкіл в Україні в кінці XVI-XVII ст., просвітницьку діяльність митрополита П.Могили та першодрукарство Івана Федорова
14. Розкрийте суть боротьби запорізьких козаків проти турків і татар в середині XVI - першій чверті XVII ст.
15. Розкрийте хід боротьби українсько-московських військ проти шляхетської Польщі в 1654-1656 рр. та суть Віленської угоди
16. З'ясуйте обставини поділу України на Правобережну й Лівобережну в період «Руїни». «Чорна рада» в Ніжині 1663 р., Андрусівська угода і «Вічний мир»
17. Визначте основні напрямки та цілі внутрішньої і зовнішньої політики П.Дорошенка
18. З'ясуйте роль Острозької та Києво-Могилянської Академії в культурноосвітньому житті України
19. Дайте оцінку діяльності гетьмана в еміграції П.Орлика та його Конституції
20. Проаналізуйте політику російського уряду щодо обмеження автономії України у першій половині XVIII ст. Дайте оцінку гетьмануванню І. Скоропадського, П.Полуботка, Д.Апостола
21. Розкрийте причини і суть відновлення гетьманства в середині XVIII ст. Дайте оцінку державницькій та культурно-просвітницькій діяльності гетьмана Кирила Розумовського
22. Розкрийте причини та наслідки остаточної ліквідації автономного устрою України в другій половині XVIII ст. (ліквідація інституту гетьманства, полково-сотенного устрою, козацьких збройних сил, зруйнування Запорозької Січі, відновлення Малоросійської колегії)
23. Охарактеризуйте основні напрямки діяльності таємних товариств у Наддніпрянській Україні в першій чверті XIX ст.
24. Дайте оцінку діяльності Кирило-Мефодіївського товариства, його програмних документів в культурно-освітньому русі України
25. Проаналізуйте основні етапи та напрямки діяльності громадівського руху другої половини XIX ст.

26. Визначте особливості розвитку української культури у другій половині XIX ст., внесок Т.Шевченка. Впливи Валуєвського циркуляру та Емського указу
27. Дайте характеристику здобутків національного відродження 20-30-х ст. в Галичині. «Руська трійця»
28. Проаналізуйте революційні події 1848-1849 рр. на західноукраїнських землях. Головна Руська Рада
29. Висвітліть основні течії в суспільно-політичному русі на західноукраїнських землях у другій половині XIX ст. (москвофіли, народовці) та діяльність Наукового Товариства Т. Шевченка, «Просвіти» і «Руської бесіди»
30. Охарактеризуйте соціально-економічний розвиток українських земель на рубежі XIX - XX ст. і шляхи вирішення земельного питання
31. Проаналізуйте становище України в період Першої світової війни. Діяльність Центральної Ради
32. Проаналізуйте діяльність Директорії, особливості відродження та занепаду УНР
33. З'ясуйте обставини становлення та причини поразки ЗУНР, значення злуки УНР та ЗУНР
34. Охарактеризуйте становище західноукраїнських земель в 20-30-х роках XX ст.
35. Висвітліть події входження Західної України, Північної Буковини, Хотинського, Аккерманського та Ізмаїльського повітів Бессарабії в УРСР у склад СРСР (вересень 1939 - 22 червня 1941 рр.). Дайте оцінку радянзації цих територій
36. Розкрийте перебіг перших боїв і причини невдач Червоної армії в 1941 р. 37. Висвітліть боротьбу ОУН-УПА проти німецьких окупантів під час Другої світової війни
38. Охарактеризуйте німецько-фашистський окупаційний режим в Україні
39. Висвітліть політику «радянзації»: соціально-економічні та суспільно політичні зміни в західних областях України у 1946-1953 рр.
40. З'ясуйте особливості післявоєнної відбудови в Україні в 1946-1953 рр.
41. З'ясуйте причини та наслідки голоду 1946-1947 рр. в Україні
42. Вкажіть основні причини зростання кризових явищ у соціально-економічному і політичному житті України в середині 60-80-х років XX ст.
43. Охарактеризуйте українську культуру в 60-80-х роках XX ст. Шістдесятництво і дисидентський рух в Україні
44. Охарактеризуйте суспільно-політичне і національно-культурне життя України у 1985 - серпні 1991 рр. в період «перебудови»
45. З'ясуйте, в чому полягали проблеми соціально-економічного розвитку України 1991-2018 рр. та якими шляхами їх розв'язували
46. Вкажіть основні напрямки зовнішньої політики України у 1991-2018 рр. 47. Проаналізуйте національно-культурний розвиток України з 1991 р.
48. Дайте оцінку Помаранчевій революції 2004 р.
49. Розкрийте причини, хід та наслідки Революції гідності 2013-2014 рр.
50. Проаналізуйте військово-політичний конфлікт між Україною та Росією (2014-2019 рр.)
51. Охарактеризуйте вплив міжнародної спільноти на події збройного конфлікту в Донецькій та Луганській областях 2014-2019 рр.
52. Війна в Україні

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Критерії оцінювання розроблені за чотирибальною системою («відмінно» , «добре», «задовільно», «незадовільно») з урахуванням повноти і правильності виконання завдань та обов'язковим переведенням оцінок у шкалу ECTS і 100-бальну шкалу для оцінювання інтегрованих знань студентів.

При цьому враховується:

- здатність диференціювати, інтегрувати й уніфікувати знання;
- вміння застосовувати правила, методи, принципи у конкретних ситуаціях;
- навикі співвідношення причин і наслідків; спроможність аналізувати й оцінювати факти, події, явища та прогнозувати бажані результати від прийнятих рішень;
- здатність викладати письмову відповідь граматично і стилістично грамотно, логічно, послідовно з використанням наукових термінів понять (три останні критерії стосуються й усної відповіді).

Оцінка знань студентів повинна відповідати наступним вимогам:

Оцінка **«відмінно»** – коли студент демонструє знання всього програмного матеріалу; системно, послідовно, і грамотно і логічно його викладає; здатний пов'язати теорію з практикою; правильно відповідає на додаткові запитання в контексті теми заняття; спроможний обґрунтувати, аргументувати власні висновки; проявляє вміння самостійно узагальнювати матеріал.

Із загального обсягу студент правильно виконує 91 – 100 % завдань.

Оцінка **«добре»**– коли студент володіє програмним матеріалом; грамотно і по суті викладає його; не допускає суттєвих помилок у відповіді на запитання; правильно використовує теоретичні положення і володіє необхідними навиками з узагальнення й систематизації матеріалу що вивчається.

Із загального обсягу студент правильно виконує 72 – 90 % завдань.

Оцінка **«задовільно»** – коли студент засвоїв основний матеріал поверхово, але не знає окремих деталей; допускає неточні відповіді чи недостатньо чіткі формулювання; порушує послідовність у викладенні програмного матеріалу та має певні труднощі в узагальненні й систематизації матеріалу, що вивчається.

Із загального обсягу студент правильно виконав 53 – 71 % завдань.

Оцінка **«незадовільно»** – коли студент не знає значної частини програмного матеріалу; допускає суттєві помилки у його викладі; не здатний узагальнити навчальний матеріал.

Із загального обсягу студент правильно виконав не більше 53 % завдань.

Шкала оцінювання успішності студентів за результатами підсумкового контролю

<u>За шкалою ECTS</u>	<u>За національною шкалою</u>	<u>Залікові оцінки</u>		<u>За шкалою в балах</u>
		<u>іспит</u>	<u>залік</u>	
A	відмінно	<u>відмінно</u>	<u>зараховано</u>	90 – 100
B	дуже добре	<u>добре</u>		82 – 89
C	добре			75 – 81
D	задовільно (посередньо)	<u>задовільно</u>		68 – 74
E	задовільно (достатньо)			60 – 67
FX	незадовільно (з можливістю повторного складання)	<u>незадовільно</u>	<u>не зараховано</u>	35 – 59

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Бакалець О. А. Історія України з найдавніших часів до початку XXI століття : підручник. Київ : «Магнолія 2006», 2024. 597 с.
2. Історія української культури (від стародавніх часів до XIX століття) : ілюстрована хрестоматія : у 3 ч. / упоряд. : Ю. С. Сабадаш, О. О. Демідко, Ю. М. Нікольченко, С. В. Янковський ; за заг. ред. Ю. С. Сабадаш :
 - Ч. 1. (від стародавніх часів до XIX століття). Київ : Ліра-К, 2020. 320 с.
 - Ч. 2. (XX століття). Київ : Ліра-К, 2022. 292 с.
 - Ч. 3. (1991–2023). Київ : Ліра-К, 2024. 320 с.

3. Історія та культура України : навч. посіб. для підготовки до семінарських занять та самостійної роботи / упоряд. : П. О. Бідзіля, С. С. Дідик, К. А. Касаткіна. Запоріжжя : ЗДМУ, 2020. 156 с.
4. Лазарович М. Історія та культура України : підручник. Тернопіль : ЗУНУ, 2023. 731 с.
5. Наш Г. Історія українського народу. Київ : Вид-во Центр навчальної літератури, 2021. 250 с.

Допоміжна

1. Бажан О., Мицик Ю. Від трипільців до кіборгів. Коротка історія України. Київ : Вид-во Кліо, 2020. 288 с.
2. Бойко О. Яневський Д. 30 років незалежності України : у 2-х томах. Т. 1. До 18 серпня 1991 року. Київ : Фоліо, 2021. 448 с.
3. Бойко О. Яневський Д. 30 років незалежності України: у 2-х томах. Том 2. Від 18 серпня 1991 р. до 31 грудня 1991 року. Київ : Фоліо, 2021. 432 с.
4. Борисова О. В. Атлас історії української державності Українські землі від найдавніших часів до сьогодення. Київ : УКГ, 2024. 128 с.
5. Боряк Г., Таїрова-Яковлева Т. Самійло Величко. «Літопис». Київ : Вид-во Кліо, 2020. 1016 с.
6. Галамай С. Боротьба за визволення України 1929-1989. Київ : Вид-во Центр навчальної літератури, 2020. 342 с.
7. Грицак Я. Подолати минуле. Глобальна історія України. Київ : Портал, 2021. 432 с.
8. Ільєнко І. У жорнах репресій. Київ : Вид-во Центр навчальної літератури, 2021. 400 с.
9. Керасюк М. М., Матюшко Л. І. Культурне та релігійне життя в Україні (1917-1919 рр.). *День соборності України: історико-політологічні дискусії* : зб. наук. пр. / гол. ред. Л. Г. Білий. Хмельницький : Вид-во МАУП, 2023. Вип. 10. 302 с. С. 114-129.
10. Керасюк М. М., Матюшко Л. І. Українське жіноцтво у просвітницькому русі: Христина Алчевська і Софія Русова. *Наукові праці Міжрегіональної академії управління персоналом*. Педагогічні науки. Вип. 3 (62). 2024. С. 16-23.
11. Коваль Р. Жінки у визвольній війні. Історії, біографії, спогади. 1917-1930 рр. Вид-во Марко Мельник, 2020. 432 с.
12. Коваль Р. Донбас. Радість і біль 2014-2020. Вид-во Марко Мельник, 2020. 184 с.
13. Костів К. Книги буття українського народу. Київ : Вид-во Центр навчальної літератури, 2020. 190 с.
14. Кралюк П. Історія України «без брому». Розвиток державності на українських землях. Вид-во Фоліо, 2020. 432 с.
15. Прокоп М. Україна і українська політика Москви. Вид-во Ярославів Вал, 2020. 216 с.
16. Турченко Ф, Турченко Г. Каганов Ю. Історія України (1914-1945). Київ : Вид-во Гельветика, 2021. 368 с.

17. Чорний Г. Хто ми є, українці? Київ : Вид-во Ярославів Вал, 2020. 224 с.
18. Чухліб Т., Бачинська О. Козацька Україна. Після зруйнування Запорозької Січі (1775- 1905). Київ : Вид-во Арії, 2021. 352 с.

Електронні ресурси:

https://library.udpu.edu.ua/library_files/434836.pdf

http://sites.znu.edu.ua/ua_statehood_history/sereda/Microsoft_Word_-_bojko_o_d__storVya_ukra_ni.pdf

<http://www.nbuv.gov.ua> - електронна бібліотека ім. В.Вернадського.

<http://lib-gw.univ.kiev.ua/> - ел. бібліотека ім. М. Максимовича КНУ ім. Т. Шевченка.

<http://www.filosof.com.ua> – Інститут філософії ім. Г. Сковороди.

<http://www.inst-ukr.lviv.ua> – Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАНУ.

Навчальні матеріали онлайн. URL: <http://pidruchniki.ws/kulturologiya/>

Інформаційні ресурси:

Книги та підручники з історії України та всесвітньої історії. URL : <http://history.vn.ua/book/>.

Громадський проєкт «ЛІКБЕЗ. Історичний фронт». URL : <http://likbez.org.ua/uk>.

